

Εκπαίδευση Επιμορφωτών Β' επιπέδου Τ.Π.Ε.

Συστάδα Φιλολογικά

Ρήματα της ΑΕ που συντάσσονται με απαρέμφατο ή κατηγορηματική μετοχή: Διερεύνηση της σημασίας τους»

Σενάριο για την αξιοποίηση των ηλεκτρονικών σωμάτων κειμένων στη
διδασκαλία του συντακτικού της αρχαίας ελληνικής

Έκδοση 1η

Σεπτέμβριος 2018

Πράξη:	ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΣΤΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΑΞΗ (ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ Β' ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΤΠΕ)
Φορείς Υλοποίησης:	Δικαιούχος φορέας: ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ & ΕΚΔΟΣΕΩΝ Συμπράττων φορέας: ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

**Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση**
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ανάπτυξη - εργασία - αλληλεγγύη

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

ΑΡΧΑΙΑ ΑΠΟ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ

«Ρήματα της ΑΕ που συντάσσονται με απαρέμφατο ή κατηγορηματική μετοχή: Διερεύνηση της σημασίας τους».

Σενάριο για την αξιοποίηση των ηλεκτρονικών σωμάτων κειμένων στη διδασκαλία του συντακτικού της αρχαίας ελληνικής

Ταυτότητα

Τίτλος: Ρήματα της ΑΕ που συντάσσονται με απαρέμφατο ή κατηγορηματική μετοχή. Διερεύνηση της σημασίας τους.

Δημιουργός: Σωτήρης Τσέλικας

Διδακτικά αντικείμενα: Αρχαία ελληνική θεματογραφία

Τάξη: Γ' Λυκείου

Χρονική διάρκεια: 1 ώρα

Προϋποθέσεις υλοποίησης: Εξοικείωση των μαθητών με τα ηλεκτρονικά σώματα κειμένων και τον τρόπο αναζήτησης λέξεων σε αυτά, καθώς και με τον επεξεργαστή κειμένου.

Τεχνολογικά εργαλεία που θα χρειαστούν: Σύνδεση διαδικτύου, φυλλομετρητής, επεξεργαστή κειμένου και ιστολόγιο.

*** Αρχική Χρονολογία δημιουργίας:** 2011 [β' περίοδος επιμόρφωσης ΠΑΚΕ]

Σύντομη περιγραφή

Οι μαθητές θα κληθούν να εντοπίσουν στο ηλεκτρονικό σώμα αρχαιοελληνικών κειμένων της «Πύλης για την ελληνική γλώσσα» συγκεκριμένα ρήματα που συντάσσονται άλλοτε με απαρέμφατο και άλλοτε με κατηγορηματική μετοχή, όπως τα *φαίνομαι*, *επίσταμαι*, *ἄρχομαι* κτλ. Με βάση τα αποτελέσματα της αναζήτησής τους και αξιοποιώντας και τις αντίστοιχες μεταφράσεις των κειμένων που υπάρχουν στην Πύλη, θα προσπαθήσουν να προχωρήσουν σε γενικεύσεις σχετικά με τη διαφορετική σημασία των συγκεκριμένων ρημάτων ανάλογα με τη σύνταξη τους.

Στόχοι-Σκεπτικό

Στόχος του συγκεκριμένου σεναρίου είναι να προτείνει έναν πιο επαγωγικό τρόπο διδασκαλίας του αρχαιοελληνικού συντακτικού, υπολογίζοντας περισσότερο στην ερευνητική περιέργεια των μαθητών και λιγότερο στην καθοδήγηση του διδάσκοντα. Αυτό μπορεί άνετα να επιτευχθεί με την αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών. Ειδικότερα, η αναζήτηση σε αρχαιοελληνικά σώματα κειμένων επιτρέπει στον διδάσκοντα να αντιστρέψει τη συνήθη γνωστική διαδικασία και αντί να προσφέρει έτοιμες γενικεύσεις και κανόνες στους μαθητές, να τους ζητήσει να διατυπώσουν οι ίδιοι αυτούς τους κανόνες, χρησιμοποιώντας παραδειγματικό υλικό, το οποίο εύκολα μπορούν να αντλήσουν από ένα

σώμα κειμένων, όπως ο Συμφραστικός Πίνακας Λέξεων για κείμενα της αττικής πεζογραφίας, που υπάρχει στο περιβάλλον της «Πύλης για την ελληνική γλώσσα».

Οι ειδικότεροι στόχοι του συγκεκριμένου σεναρίου είναι οι εξής:

Γνωστικοί στόχοι

- Να κατανοήσουν οι μαθητές τη διαφορετική σημασία που έχουν συγκεκριμένες κατηγορίες ρημάτων ανάλογα με τη σύνταξή τους (με απαρέμφατο ή κατηγορηματική μετοχή).
- Να αντιληφθούν ότι οι συντακτικοί κανόνες της αρχαίας ελληνικής δεν είναι αυθαίρετοι αλλά συνάγονται επαγωγικά από παρατηρήσεις στα ίδια τα αρχαιοελληνικά κείμενα.
- Να προβληματιστούν σχετικά με τον τρόπο μετάφρασης συγκεκριμένων συντακτικών δομών της αρχαίας ελληνικής.

Στόχοι σχετικοί με τις ΤΠΕ

- Να γνωρίσουν οι μαθητές τις δυνατότητες που τους προσφέρουν ανοιχτά αρχαιογνωστικά περιβάλλοντα, όπως η «Πύλη για την ελληνική γλώσσα».
- Να μάθουν, στο πλαίσιο του νέου, ψηφιακού γραμματισμού, να αξιοποιούν στη μελέτη τους ηλεκτρονικά εργαλεία, όπως τα σώματα κειμένων και οι συμφραστικοί πίνακες λέξεων.

Λεπτομερής παρουσίαση της πρότασης

Μεθοδολογία

Η διδακτική μέθοδος που χρησιμοποιείται είναι η επαγωγική: οι μαθητές θα οδηγηθούν από το παραδειγματικό υλικό που θα εντοπίσουν οι ίδιοι στη διατύπωση γενικών κανόνων για τη σημασία των συγκεκριμένων ρημάτων που θα μελετήσουν.

Παιδαγωγικά, θα επιχειρηθεί να εφαρμοστεί η διερευνητική και η ομαδοσυνεργατική μάθηση. Οι μαθητές θα δουλέψουν σε ομάδες, εντός των οποίων μπορούν να αναλάβουν συγκεκριμένους ρόλους, ενώ η συνδρομή του διδάσκοντα θα είναι μόνο καθοδηγητική.

Πορεία εφαρμογής του σεναρίου

- Οι μαθητές θα δουλέψουν μοιρασμένοι σε πέντε ομάδες, κάθε μία από τις οποίες θα αναλάβει τη διερεύνηση της σημασίας ενός ρήματος. Στο εσωτερικό των ομάδων μπορεί να υπάρχει περαιτέρω εξειδίκευση και ανάληψη ρόλων από τους επιμέρους μαθητές. Π.χ. η κάθε ομάδα μπορεί να χωριστεί σε δύο υποομάδες και η μία να αναλάβει να εντοπίσει υλικό για τη σύνταξη του ρήματος με απαρέμφατο, η άλλη για τη σύνταξή του με κατηγορηματική μετοχή. Σε κάθε υποομάδα, επίσης, ένας μαθητής θα αναλάβει να αναζητήσει τα παραδείγματα στον συμφραστικό πίνακα λέξεων και κάποιος άλλος να τα αντιγράψει και να τα συστηματοποιήσει στο φύλλο εργασίας. Στο τέλος οι δύο υποομάδες θα συμβάλουν τα

αποτελέσματα της δουλειάς τους για να καταλήξουν σε συμπεράσματα σχετικά με τη διαφοροποίηση της σημασίας του κάθε ρήματος, ανάλογα με τη σύνταξή του.

- ❑ Αφού χωριστούν σε ομάδες οι μαθητές, τους δίνεται σε μορφή ηλεκτρονικού αρχείου κειμένου το φύλλο εργασίας και ανατίθεται σε κάθε ομάδα η διερεύνηση ενός ρήματος, π.χ.: 1^η ομάδα **γινώσκω**, 2^η ομάδα **ἄρχομαι**, 3^η ομάδα **αἰσχύνομαι**, 4^η ομάδα **φαίνομαι**, 5^η ομάδα **ἐπίσταμαι**.
- ❑ Στη συνέχεια οι μαθητές θα κληθούν να μπουν στο περιβάλλον των αρχαιοελληνικών σωμάτων κειμένων της «Πύλης για την ελληνική γλώσσα», και ειδικότερα στον Συμφραστικό Πίνακα Λέξεων (http://www.greek-language.gr/greekLang/ancient_greek/tools/corpora/concordance/index.html). Αν οι μαθητές δεν είναι εξοικειωμένοι με τον Συμφραστικό Πίνακα, ο διδάσκων θα πρέπει να τους εξηγήσει τον τρόπο με τον οποίο θα αναζητήσουν τις λέξεις που τους ενδιαφέρουν. Οι μαθητές θα πρέπει να κατανοήσουν ότι, για να εντοπίσουν τα παραδείγματά τους, θα χρειαστεί ίσως να κάνουν αναζητήσεις όχι μόνο με το ενεστωτικό θέμα π.χ. **“γινώσκω”**, αλλά και με το θέμα των άλλων χρόνων, π.χ. **“γνώσκω”** **“εγνώσκω”** κτλ. Σε αυτό θα πρέπει να αξιοποιήσουν τις γνώσεις τους για τον σχηματισμό των χρόνων και των εγκλίσεων των ρημάτων της αρχαίας ελληνικής. Για να κάνουν την επιλογή των παραδειγμάτων, οι μαθητές δε θα πρέπει να περιοριστούν στο παράθεμα που δίνει ο Συμφραστικός Πίνακας, αλλά θα πρέπει να τα δουν ενταγμένα στα συμφραζόμενά τους και να συμβουλευτούν και τις μεταφράσεις που υπάρχουν στην Πύλη. Πέρα από την καθοδήγηση στον τρόπο αναζήτησης, δε θα πρέπει να υπάρξουν άλλες επεμβάσεις του διδάσκοντα ως προς την επιλογή των παραδειγμάτων και των μεταφράσεων. Ακόμη και λανθασμένες επιλογές παραδειγμάτων μπορούν να διορθωθούν στη συνέχεια από τους υπόλοιπους μαθητές, κατά την παρουσίαση των αποτελεσμάτων στην τάξη.
- ❑ Οι μαθητές θα πρέπει να καταγράψουν στο φύλλο εργασίας, εκτός από τα παραδείγματα που θα επιλέξουν, και τις αντίστοιχες μεταφράσεις τους, που θα βρουν στην «Πύλη», όχι μόνο γιατί αυτό θα τους βοηθήσει να καταλήξουν στα συμπεράσματά τους για τις σημασίες των ρημάτων, αλλά και γιατί θα έχουν τη δυνατότητα να διαπιστώσουν εναλλακτικούς τρόπους απόδοσης της ίδιας σημασίας. Π.χ. η σύνταξη **φαίνομαι + κατηγ. μτχ.** δηλώνει μια πράξη που γίνεται φανερά· στη φράση **φαίνεται ψευδόμενος** αυτή η σημασία μπορεί να αποδοθεί μεταφραστικά με ποικίλους τρόπους: φαίνεται ότι ψεύδεται, είναι φανερό ότι ψεύδεται, ολοφάνερα ψεύδεται, αποδεικνύεται ότι ψεύδεται, κ.ά. Οι μεταφράσεις επομένως μπορούν να αποτελέσουν γόνιμη αφετηρία για προβληματισμό και ίσως να επιχειρήσουν και οι μαθητές δικές τους εναλλακτικές μεταφραστικές δοκιμές.
- ❑ Αφού ολοκληρώσουν την αναζήτησή τους και τη συμπλήρωση του φύλλου εργασίας, η κάθε ομάδα ανακοινώνει τα συμπεράσματά της στους υπόλοιπους μαθητές, οι οποίοι μπορούν να παρέμβουν σε περίπτωση που διαφωνούν. Αν υπάρξουν αστοχίες στα συμπεράσματα θα πρέπει να διορθωθούν από τους ίδιους τους μαθητές, με τη διακριτική υποστήριξη, αν χρειάζεται, του διδάσκοντα.

- ❑ Η τρίτη ερώτηση του φύλλου εργασίας θα απαντηθεί από όλους τους μαθητές, αφού ολοκληρωθεί η παρουσίαση των πορισμάτων όλων των ομάδων. Στόχος της είναι η εμπέδωση από τους μαθητές των αποτελεσμάτων της έρευνάς τους. Σε περίπτωση που δεν επαρκεί ο χρόνος της μιας ώρας για να ολοκληρωθεί και αυτή η δραστηριότητα, μπορεί να τους ανατεθεί ως εργασία για το σπίτι.
- ❑ Αφού συνθέσουν σε μια ενιαία εργασία τα αποτελέσματά της έρευνάς τους, οι μαθητές θα μπορούσαν να δημιουργήσουν ένα ιστολόγιο στο διαδίκτυο, όπου θα την αναρτήσουν. Πραγματοποιώντας κι άλλες παρόμοιες εργασίες στη διάρκεια της χρονιάς, μπορούν να δημιουργήσουν μια συλλογή εργασιών τους για σημαντικές συντακτικές δομές της αρχαίας ελληνικής.

Κριτική

Η διάρκεια της υλοποίησης του συγκεκριμένου σεναρίου εξαρτάται από το επίπεδο της αρχαιογνωσίας των μαθητών και από την εξοικείωσή τους με τα ηλεκτρονικά εργαλεία που θα χρησιμοποιήσουν. Η μία ώρα για την υλοποίησή του είναι αρκετή σε μια τάξη με αρκετά καλό επίπεδο αρχαιογνωσίας και εξοικειωμένη με τα ηλεκτρονικά εργαλεία. Σε αντίθετη περίπτωση, θα χρειαστεί πιθανόν και δεύτερη διδακτική ώρα.

Φύλλο εργασίας

1. Αναζητήστε με τη βοήθεια του Συμφραστικού Πίνακα Λέξεων κειμένων της αττικής πεζογραφίας, που υπάρχει στην «Πύλη για την ελληνική γλώσσα»

(http://www.greek-language.gr/greekLang/ancient_greek/tools/corpora/concordance/index.html)

- (α) 2-3 παραδείγματα στα οποία το ρήμα που έχει αναλάβει η ομάδα σας συντάσσεται με απαρέμφατο και
- (β) 2-3 παραδείγματα στα οποία συντάσσεται με κατηγορηματική μετοχή. Μεταφέρετε τα παραδείγματα στον παρακάτω πίνακα, καθώς και τις αντίστοιχες μεταφράσεις τους που θα βρείτε στο Ανθολόγιο της «Πύλης». Αν μπορείτε, προσθέστε και μια δική σας εναλλακτική μετάφραση.

Ρήμα:

σύνταξη με απαρέμφατο	
παραδείγματα	μεταφράσεις
σύνταξη με κατηγορηματική μετοχή	

παραδείγματα	μεταφράσεις

2. Με βάση τα παραδείγματα που συγκεντρώσατε, ποια πιστεύετε ότι είναι η σημασία του ρήματος που ανέλαβε να διερευνήσει η ομάδα σας (α) όταν συντάσσεται με απαρέμφατο και (β) όταν συντάσσεται με κατηγορηματική μετοχή;

(α) σύνταξη με απαρέμφατο

(β) σύνταξη με κατηγορηματική μετοχή

3. Με βάση τα αποτελέσματα της έρευνάς σας προσπαθήστε να διατυπώσετε στην αρχαία ελληνική τις παρακάτω φράσεις. **[Θα απαντηθεί από όλους τους μαθητές, αφού παρουσιαστούν τα πορίσματα όλων των ομάδων].**

- αντιλήφθηκαν ότι η πόλη είχε καταληφθεί
- είναι φανερό ότι ψεύδεται
- ξέρει να ευεργετεί τους φίλους του
- ντρέπομαι να προδώσω την πόλη
- δίνει την εντύπωση ότι ψεύδεται
- ντρέπομαι που το είπα αυτό
- αποφάσισαν να κάνουν την εκστρατεία
- στην αρχή του λόγου μου θα πω τα εξής

Το παρόν σενάριο περιλαμβάνεται στο επιμορφωτικό υλικό της εκπαίδευσης επιμορφωτών Β' επιπέδου ΤΠΕ στα ΠΑΚΕ (Συστάδα 1: Φιλολογικά), όπως αναπτύχθηκε/προσαρμόστηκε και αξιοποιήθηκε στο πλαίσιο της Πράξης «Επιμόρφωση εκπαιδευτικών για την αξιοποίηση και εφαρμογή των ψηφιακών τεχνολογιών στη διδακτική πράξη (Επιμόρφωση Β' επιπέδου ΤΠΕ)», <http://e-pimorfosi.cti.gr>, του Ε.Π. «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού – Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση», ΕΣΠΑ 2014-2020, με τελικό δικαιούχο το ΙΤΥΕ «Διόφαντος».

Το επιμορφωτικό υλικό αποτελεί ιδιοκτησία του ΥΠΑΙΘ και καλύπτεται από την ισχύουσα νομοθεσία για την προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων των δημιουργών. Διατέθηκε μέσω της ειδικής πλατφόρμας ηλεκτρονικής μάθησης της παραπάνω Πράξης (moodle), ενώ την ευθύνη ανάπτυξής του είχε συγγραφική ομάδα εξειδικευμένων εκπαιδευτικών, με επιστημονικό υπεύθυνο τον κ. Δημήτριο Κουτσογιάννη, Καθηγητή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Σχολή Φιλοσοφική, Τμήμα Φιλολογίας, Τομέας Γλωσσολογίας.

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

